

Werkplan ZMF 2009

Werkplan ZMF 2009

Vooraf

Dit is het laatste werkplan waarin het beleidsplan 2006 tot 2009 wordt uitgewerkt. We hebben met staf en bestuur veel geïnvesteerd in innovatieve, creatieve activiteiten, waarmee we het beleid voor de thema's - gezonde leefomgeving, duurzaam landelijk gebied en duurzaam omgaan met water - in een duurzame richting willen sturen.

De activiteiten richten we meestal als een project in. Daarvoor wordt externe financiering gezocht. Voor de overige activiteiten zetten we vaak provinciale middelen in. Over die activiteiten maken we met de provincie "prestatieafspraken". Met dit werkplan zullen ze voor het derde achtereenvolgende jaar worden vastgelegd. Het gaat om deelname aan provinciale overleggen, richtinggevende visies en standpunten die de ZMF ontwikkelt. De gesprekken om tot een resultaatafpraak te komen, verlopen positief. ZMF en provincie pogen steeds met succes het maximale te halen uit het realiseren van gezamenlijke doelstellingen.

In dit werkplan hebben we vooral binnen de thema's gezonde leefomgeving en duurzaam landelijk gebied gestreefd om enkele verrassende invalshoeken te vinden. In het oog springen: het duurzaamheidsloket voor het MKB, de uitwerking van het kader voor duurzame havens en het uitwerken van de CO₂ neutrale concept voor andere stoffen. Maar ook het nieuwe duurzaamheidsbeleid voor gemeenten en voorstellen voor het samengaan van economie en ecologie langs de gouden randen van de Delta. Communicatie maakt een vast onderdeel al deze projecten en activiteiten.

In 2009 zullen we ook ons ook buigen over een nieuw beleidsplan voor de periode 2010 tot 2014. Daarin willen we een aantal keuzen maken die aansluiten bij draagvlak en initiatieven voor een transitie naar een Nieuw Zeeland.

1. Gezonde leefomgeving

1.1 Projectactiviteiten

Klimaat en Energie

1. Duurzame economie en bedrijven

- **Duurzaamheidsloket**

De verscheidenheid aan bedrijven binnen het MKB is zeer groot. Er zijn in de loop der jaren verschillende manieren en methoden ontwikkeld voor MKB bedrijven op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Er valt steeds meer te kiezen. Tegelijkertijd is het voor bedrijven niet echt gemakkelijk om de juiste duurzame keuzen te maken. Wij willen nagaan of een duurzaamheidsloket een uitkomst kan bieden om MKB bedrijven te ondersteunen in het maken van de juiste keuzes. Het duurzaamheidsloket kan bedrijven advies op maat geven over duurzame keuzen en kansen.

Resultaat: een gedragen voorstel voor een duurzaamheidsloket voor MKB bedrijven

- **Cradle to cradle in de praktijk**

Cradle to cradle (C2C) staat voor een positieve en innovatieve aanpak op het gebied van duurzaam produceren en ontwerpen. C2C is een veelbelovend en stimulerend concept met inmiddels (inter)nationale bekendheid. Wij willen dat de potentiële milieuwinst die C2C in zich heeft ten volle wordt benut. Wij zetten ons in om met regionale partners (MKB) bedrijven te stimuleren om het C2C principe in de praktijk te brengen. Door het opzetten en begeleiden van een aansprekende praktijkcase krijgt C2C in de regio concrete invulling.

Resultaat: het werven van vijf bedrijven die geïnteresseerd zijn in C2C en het uitwerken met minimaal één bedrijf van een concreet ontwerp.

2. Klimaatneutrale activiteiten

- **Klimaatneutrale producten in de regio**

Wij hebben in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het ondersteunen van bedrijven die een product of dienst klimaatneutraal op de markt hebben willen brengen. En met succes. Er zijn inmiddels in Nederland ruim 40 klimaatneutrale producten op de markt, variërend van een klimaatneutraal ijsje tot een klimaatneutrale taxirit. In 2009 willen wij meer invulling geven aan het stimuleren van Zeeuwse bedrijven om klimaatneutrale producten op de markt te brengen.

Resultaat: het werven van vijf Zeeuwse bedrijven, waarvan er minimaal twee besluiten tot daadwerkelijke marktintroductie van een klimaatneutraal product.

- **Biomassa in de regio**

Biomassa is niet meer weg te denken uit de mix van duurzame energiebronnen. De risico's van biomassa als energiebron zijn echter groot. Denk aan voedselverdringing, grootschalige boskap en een negatieve CO₂ balans. Wij zijn voorstander van goede, duurzame initiatieven. Wij willen laten zien dat het mogelijk is om in de regio biomassa werkelijk duurzaam te produceren en te benutten. Samen met De Provinciale Milieufederaties maken we de kansen voor biomassa in de regio zichtbaar en stimuleren wij concrete heldergroene initiatieven in de regio. Aansprekende goede voorbeelden zullen worden gebundeld in een Groenboek Biomassa.

Resultaat: een Groenboek Biomassa waarin aansprekende, goede voorbeelden gebundeld zijn. Er is voldoende draagvlak voor minstens één concreet heldergroen biomassa initiatief in de regio.

- **Energierijk klimaatakkoord tussen Rijk en provincies**

Het waarmaken van een beduidende rol van De provinciale Milieufederaties (DPM) bij het klimaatakkoord IPO-Rijk. Beduidend wil zeggen, DPM maakt deel uit van het samenwerkingsverband voor de uitvoering van het klimaatakkoord en is in staat daarbij twee rollen te vervullen: die van innovatieve aanjager en van netwerker.

Resultaat: waarmaken van de rol van netwerker (makelen en schakelen) door bij te dragen aan het versnellen en opschalen van concrete klimaatprojecten in de provincie. Waarmaken van de rol van aanjager door het maken van een 'innovatieboekje'.

- **De Klimaatkaravaan**

In de vorm van een landelijke klimaatkaravaan willen De Provinciale Milieufederaties lokale klimaatdebatten organiseren voor gemeenten en burgers. Hiermee willen zij de lokale en gemeentelijke bijdrage aan het nationale klimaatbeleid op de politieke en maatschappelijke agenda zetten.

Resultaat: de ZMF organiseert in de projectperiode minimaal één debat (waarschijnlijk over klimaatvriendelijk ontwerpen).

Energiebesparing

- **Nationaal klimaatstraatfeest (doorloop)**

Het Nationale Klimaatstraatfeest is een energiebesparingscampagne. Heel Nederland viert feest voor een beter klimaat. In oktober 2008 is de campagne officieel van start gegaan. Doel is om te laten zien dat energie besparen fun en geldbesparend kan zijn. Vijf maanden lang gaan straten aan de slag om zoveel mogelijk energie te besparen. Via de website www.klimaatstraatfeest.nl wordt een puntentelling bijgehouden, de kennis van energiebesparing getest en gestimuleerd om concrete bespaaracties uit te voeren. De 500 straten met het meeste aantal punten winnen een gratis straatfeest, te houden op 16 mei 2009. Ook zijn er prijzen voor de beste provincie, voor de meest actieve deelnemer en per provincie voor de meest innovatieve straat. Weerman Piet Paulusma is ceremoniemeester en bezoekt van oktober 2008 tot mei 2009 een groot aantal straten.

Resultaat: minimaal 15 Zeeuwse straten doen mee aan de campagne.

- **CV-Optimaal (doorloop)**

We willen 10 tot 20 procent energiebesparing bereiken door het inzetten van een 'vergeten' besparingstechniek: CV-optimalisatie (inclusief waterzijdig inregelen). Hier geven we brede bekendheid aan. Momenteel loopt een project bij kantoren en dorpshuizen. In 2008 heeft bij 15 kantoren de daadwerkelijke CV-optimalisatie plaatsgevonden. Dit jaar gaat het om monitoring van het gasverbruik en het rapporteren van de resultaten. Daarnaast zoekt de ZMF mogelijkheden om het project uit te breiden naar middelbare scholen en/of beroepsonderwijs. De ZMF is opdrachtgever en neemt de communicatie voor haar rekening.

Resultaat: monitoring besparing en communicatie besparingsresultaten van 'CV-optimalisatie' bij kantoren en dorpshuizen en onderzoek naar opschalingsmogelijkheden.

- **Deuren dicht**

Als ZMF willen we werk maken van de energieverspilling bij winkeliers. Openstaande deuren, gebruik van airco's, onafgedekte koelvakken, 's nachts brandende (eta(la)ge)verlichting, gebruik van niet zuinige/niet dimbare lampen, en niet-zuinig gedrag zijn hiervan voorbeelden. Gezien de huidige aandacht die er is voor energie en klimaat willen ZMF en DELTA met dit project winkeliers motiveren en helpen energiebesparingsmaatregelen te nemen en hiermee

ook hun energierekening omlaag te brengen. Het gaat in het project niet alleen om de bewustwording m.b.t. energie en besparing bij de winkeliers, maar ook bij het winkelende publiek.

Resultaat: de bedoeling is dat dit project resulteert in een Zeeuwse klimaatvriendelijke koopstraat die het voorbeeld wordt voor winkeliers elders in Zeeland.

- **Opschaling Energie Sociaal**

Op grond van de positieve ervaringen bij het project 'Energie sociaal' in Borsele willen wij een trekkersrol spelen om de andere Zeeuwse gemeenten te enthousiasmeren voor een vergelijkbaar energiebesparingsproject en bij belangstelling ze te ondersteunen met het opzetten en eventueel mede uitvoeren van het project.

Resultaat: een plan van aanpak 'energie sociaal' voor andere Zeeuwse gemeenten.

Duurzaam wonen

- **Zeeland haalt meer uit zijn dak**

In dit project wil de ZMF aandacht vragen voor de multifunctionaliteit van het (groene) dak. Een dak boven je hoofd is één, maar met een dak kan veel meer dan tot nu toe gebeurt. Met een dak kan energie opgewekt (bijvoorbeeld zonnepanelen) of energie bespaard (isolatie) worden. Ook de natuur kan een plaats krijgen (daktuin, sedumtapijt, of broedplaats) wat bovendien zorgt voor een mooiere leefomgeving. Daarnaast fungeren groene daken als filters voor fijn stof waardoor de lokale luchtkwaliteit kan verbeteren. Tot slot zorgt een groen dak voor de opvang en berging van regenwater. Als ZMF gaan we op zoek naar (bouw)partijen die werk willen maken van het multifunctionele dak en streven we pilots na.

Resultaat: zoeken van partners om vervolgens samen een pilot op te zetten.

Biologische landbouw en voeding

- **Smaakvol**

Doel is om op basis van 'smaaklessen' en proeverijen biologische producten/catering op scholen en (zorg)instellingen te promoten. Daarnaast willen we meedoen met de 'Week van de smaak' in september; in 2008 was Zeeland de enige provincie waar geen activiteiten werden georganiseerd. Het is een project in samenwerking met het IVN consulentenschap Zeeland.

Resultaat: in 2008 beogen we smaaklessen aan te bieden en scholen en (zorg)instellingen aan de slag te laten gaan met biologische catering en Zeeland op de (menu)kaart te zetten tijdens de week van de smaak.

- **Regionaal biologisch distributiecentrum**

Afgelopen jaar is een jaar van acquisitie geweest, dit jaar willen we samen met zorginstelling Ter Reede en De Grote Verleiding echt van start met het opzetten van een korte keten voor biologische aardappelen, groenten en fruit uit de regio. Met als resultaat een ruime en effectieve beschikbaarheid van betaalbare (gesneden) biologische producten voor de professionele bedrijfs- en instellingskeukens. Het streven is om aan het eind van het driejarige project het equivalent van 5000 biologische maaltijden per dag uit te zetten. Dit komt overeen met ongeveer 50 hectare biologisch landbouwareaal.

Resultaat: het gebruik van biologische aardappelen, groenten en fruit in de keukens van een of meerdere (zorg)instellingen.

Burgers en buitenlui

- **Groene peiler (doorlopend)**

Het programma verzamelt en verbindt landelijk 7.500 à 10.000 bij natuur en milieu betrokken inwoners in een panel. Via peilingen gaan we na wat er onder dit burgerpanel leeft. Op deze wijze gaan we actief op zoek naar de vragen, meningen en ideeën van deze burgers over voor hen belangrijke kwesties en thema's. Het bijdragen aan oplossingen vormt hierbij steeds de rode draad. De resultaten van deze peilingen worden regelmatig als groene barometer gepresenteerd.

Resultaat: uitzetten van een regionale peiling over een Zeeuws (actueel) onderwerp.

Lokaal beleid

- **Raadsledennieuwsbrief**

Evenals in voorgaande jaren bieden we in de vorm van een raadsledennieuwsbrief informatie aan richting alle raadsleden van de 13 Zeeuwse gemeenten. In deze nieuwsbrief worden de raadsleden op de hoogte gebracht van Europese, nationale en provinciale beleidsontwikkelingen op het gebied van natuur en milieu. Ook worden de raadsleden geïnformeerd over de projecten van de ZMF welke een duidelijke gemeentelijke dimensie hebben en worden de raadsleden geïnspireerd en uitgedaagd om op een groene wijze invulling te geven aan het lokaal dualisme.

Resultaat: vier nieuwsbrieven in 2009 naar de Zeeuwse raadsleden die bijdragen aan hun kennis en actieve betrokkenheid aangaande natuur- en milieuvraagstukken.

- **Duurzame inkoop, Zeeuwse follow-up**

De inspanningen van de Provinciale Milieufederaties (en dus ook de ZMF) op het gebied van duurzaam inkopen, beginnen hun vruchten nu echt af te werpen. Steeds meer partijen als gemeenten en waterschappen gaan hier actief mee aan de slag of willen dit graag. De aanjagende rol van de ZMF willen we graag voortzetten binnen het Zeeuwse.

Resultaat: duurzaam inkopen is in 2009 de standaard bij het merendeel van de Zeeuwse overheden.

- **Duurzaamheidsbeleid gemeentelijke overheden**

In het Omgevingsplan van de provincie Zeeland komt nadrukkelijk naar voren dat gemeenten een steeds grotere vrijheid en daarmee verantwoordelijk krijgen met betrekking tot ruimtelijke ordening en milieubeleid. De provincie Zeeland is als middenbestuurslaag steeds meer afhankelijk van de partners in de regio; de rol van gemeenten wordt cruciaal. Voor de ZMF betekent dit dat we onze inzet meer op gemeentelijke overheden gaan richten. Daarbij zetten we in op het stimuleren van een ontwikkeling richting integraal gemeentelijk duurzaamheidsbeleid in tegenstelling tot sectoraal gemeentelijk milieubeleid. We willen gemeenten ondersteunen en adviseren, zowel op ambtelijk als op politiek-bestuurlijk niveau, en hen motiveren en stimuleren een duurzame invulling aan beleid en uitvoering te geven. Dit doen we enerzijds door het aanleveren van praktische tools en methodieken die gemeenten concreet kunnen gebruiken en anderzijds met kritisch-constructieve evaluaties van het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid.

Resultaat: minimaal 2 Zeeuwse gemeenten krijgen praktische ondersteuning van de ZMF in de vorm van tools en methodieken voor de invulling van hun lokale duurzaamheidsbeleid. De ZMF stimuleert de samenwerking, afstemming en uitwisseling tussen gemeenten op dit punt.

- **Groenblauwe politiek**

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in het voorjaar van 2010 gaan we lokale partijen ondersteunen en stimuleren bij het opnemen van groenblauwe punten in de verkiezingsprogramma's. Wat betreft het ruimtelijk- en milieubeleid is voor gemeenten een

belangrijke taak weggelegd. Dat houdt in dat politieke partijen zich lokaal duidelijk uitspreken over deze thema's, zodat de kiezers weten waar ze aan toe zijn. Bovendien draagt dit bij tot een verhoogd bewustzijn bij de lokale bestuurders over het feit dat ze een grote verantwoordelijkheid te dragen hebben op dit vlak. Een verhoogde mate van kennis en betrokkenheid van de burger bij het duurzaamheidsbeleid is daarbij ook nadrukkelijk een positief effect.

Resultaat: een groot aantal politieke partijen die meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen in Zeeland, krijgen in 2009 een op de specifieke gemeentelijke situatie afgemeten advies over het opnemen van groenblauwe thema's en aanbevelingen in hun programma's. Bovendien wordt in 2009 gestart met de voorbereidingen van groenblauwe debatten die in 2010 in minimaal 4 Zeeuwse gemeente gehouden zullen worden, georganiseerd door de ZMF.

Mobiliteit

- **Naar een duurzame Zeeuwse haven**

Al vijf jaar werkt de ZMF alleen én samen met andere collega-organisaties aan deelstudies om tot slimme en milieuverantwoorde havenactiviteiten te komen. Voor Zeeland zijn die inspanningen uitgemond in een kader voor een duurzame Zeeuwse havenontwikkeling met uitwerkingen van enkele kansrijke niches. De ZMF streeft er naar om samen met provincie en Zeeland Seaports te komen tot een grote bijeenkomst voor beslissers, betrokkenen en geïnteresseerden waarin we de wensen en mogelijkheden voor een duurzame Zeeuwse haven over het voetlicht brengen.

Resultaat: een symposium over duurzame, Zeeuwse havenontwikkeling.

- **Fietsend en wandelend door de Zak**

Samen met partners als het waterschap Zeeuwse Eilanden, de gemeente Borsele en de provincie ontwikkelen we een integrale visie op een verkeersveilige, wandel- en fietsvriendelijke Zak van Zuid-Beveland en een autoluwe Poel. Deze visie voorziet in het weren van sluipverkeer, het verhogen van de verkeersveiligheid en het vergroten van de mogelijkheden voor wandelen en fietsen door twee gebieden binnen de Zak daar op in te richten.

Resultaat: met de partners komen tot drie pilots en afspraken over uitvoering van de visie.

- **Zeeuwse waterbus**

Het vele water in Zeeland en de natuurlijke verbindingen die het water vormt tussen de eilanden bieden vele kansen om, naar voorbeeld van de regio Rijnmond, de mogelijkheden van personenvervoer over water beter te benutten. Deze milieuvriendelijke wijze van (openbaar) vervoer kan bijdragen aan het terug dringen van het recreatieve- en woon-werkautoverkeer en daarmee bijdragen aan een betere doorstroming in de zomer en een verminderde uitstoot van schadelijke stoffen. We sluiten hiermee aan bij het provinciale beleid waarin staat dat het integrale beleidsveld 'toerisme & mobiliteit' nog onvoldoende ontwikkeld is en voorbeeldprojecten nodig heeft.

Resultaat: haalbaarheidsstudie uitvoeren naar het concept van de waterbus op één locatie in Zeeland. Als deze positief uitvalt dan samen met de provincie partners zoeken naar een pilot om de Zeeuwse waterbus uit te voeren.

1.2 Overige activiteiten

1. Transitie-agenda

In oktober 2008 hebben een twintigtal gedreven en bedreven Zeeuwen 'Watermerk' gepresenteerd. Met het document hebben ze een soort reisgids opgesteld. Een gids bedoeld ter inspiratie voor wie mee op reis wil naar een duurzaam Zeeland. Enkele ZMF-ers hebben aan deze duurzaamheidsimpuls gewerkt. Het komt er nu op aan om de verstrekkende visie van deze transitie-agenda te behouden en te versterken en met een aantal experimenten de weg naar de toekomst te verkennen. Projecten waar de ZMF vooral aan bij wil dragen zijn: "The school of life", "De zilte Floriade, en "het duurzaamheids- en energielaboratorium Zeeland". Voor het derde project is de ZMF voorlopig aanspreekpunt.

Verder beoogt de ZMF versterking te leveren aan het eerste Zeeuwse transitieteam.

In 2009 zal de Urgenda Zeeland bezoeken. Urgenda is een actieorganisatie voor innovatie en duurzaamheid. Urgenda reist langs Zeeuwse koplopers en hun duurzaamheidsinitiatieven en zet icoonprojecten in het zonnetje. De ZMF zal bij de organisatie betrokken worden.

Resultaat: de ZMF wil de hervormingsagenda met Zeeuwen gaan delen en de dialoog met diverse doelgroepen aangaan. Verder zal een ZMF-er deel uitmaken van het transitieteam en zal de ZMF één voorstel formuleren voor één van de drie hierboven genoemde projecten om de transitieagenda verder uit te werken.

Vorbereiden en participeren in de Urgenda-tour door Zeeland.

2. Kernenergie

Steeds vaker wordt kernenergie als hét alternatief voor fossiele energieopwekking gepromoot. De ZMF draagt bij aan de discussie over kernenergie in relatie tot keuzen voor een duurzame energiehuishouding. Zij stelt een eigen visie op die zij zal gebruiken in het debat over kernenergie en duurzame bronnen voor energieopwekking.

Resultaat: visie op kernenergie waarin voor- en nadelen zijn gewogen.

3. CO₂ en bedrijven

In het voorbije jaar zijn met vier bedrijven: Zalco, EPZ kolencentrale, Dow en Cargill gesprekken gevoerd over kansrijke, extra maatregelen om de CO₂ uitstoot bij deze bedrijven terug te dringen. De ZMF heeft voor alle bedrijven afzonderlijk maatregelen ontwikkeld en aan het management van de bedrijven voorgesteld. Het resultaat willen we in 2009 samen met de bedrijven presenteren.

Resultaat: een aansprekend evenement waarin we de voornemens en de CO₂-scores van de bedrijven publiek maken.

4. Terugdringen van schadelijke stoffen

Het CO₂ neutrale concept zal worden toegepast op 'fijnstof'. Binnen de deltametropool kan de Zeeuwse delta zich als duurzame regio profileren als het lukt om binnen dit gebied de omgevingskwaliteit verder op te krikken. Momenteel wordt op specifieke locaties binnen enkele grote gemeenten de norm voor fijnstof niet gehaald. Ook in Sloe en Kanaalzone dient de emissie van fijnstof te verminderen om het imago en de kwaliteit van wonen, leven en recreëren te kunnen verbeteren en versterken. Samen met gemeenten en andere relevante partijen, zoals Zeeland Seaports, willen we bezien welke gemeente of regio we binnen Zeeland fijnstof-neutraal willen maken door het gericht aanplanten van groen en/of slimme bronmaatregelen.

Resultaat: een gemeente die zich wil profileren als eerste fijnstof-neutrale gemeente van Zeeland.

5. Duurzame havenstad

De ZMF beoogt een duurzaam herstel van de band tussen haven en stad Terneuzen. Deze benadering, waarvoor mogelijk een methodiek ontwikkeld kan worden, kan bewerkstelligen dat de omgevingskwaliteit in en om Terneuzen verbetert.

Resultaat: Methodiek of hulpmiddel om van Terneuzen een duurzame havenstad te maken.

6. Vergunningen

De ZMF wil de milieuvergunningen van de belangrijkste Zeeuwse bedrijven blijven volgen. Indien nodig overwegen we ook vervolgactiviteiten.

Resultaat: beoordelen van de belangrijkste Wet Milieubeheer-vergunningen.

7. Duurzaam woon-werkverkeer

Opstellen van een Zeeuwse visie met voorstellen voor pilots die leidt tot een duurzamer woon-werkverkeer in Zeeland. Belangrijke aspecten zijn: bewustwording onder personeel, opzetten van collectief vervoer, multimodaal OV, en/of nieuwe carpoolplekken.

Resultaat: visie met voorstellen, onder andere bij en voor bedrijventerreinen.

8. Provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau

De ZMF neemt deel aan diverse overleggen waarbij de provincie initiatiefnemer of dossierhouder is. Het gaat om voor de provincie en ZMF relevante overleggen.

Resultaat: deelname aan 21 provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau.

2. Duurzaam landelijk gebied

2.1 Projecten

1. Landschapsbenzine

Iedereen rijdt met de auto wel eens door het landschap. Soms geniet je van het landschap, soms niet. Feit is dat mobiliteit een gegeven is en dat automobilisten het landschap waarderen. Waar sommigen pleiten voor 'snelweg-landschappen' wil de ZMF het gegeven van mobiliteit benutten om de kwaliteit van het landschap te verbeteren. En het vergroten van de betrokkenheid van al diegene die zo dagelijks 'gebruik maken' van het landschap.

In het project landschapsbenzine zet de ZMF een campagne op waarbij automobilisten in de gelegenheid worden gesteld om met een vrijwillige toeslag bij het tankstation bij te dragen aan het landschap waarvan diezelfde automobilist geniet.

Resultaat: vergroting van de betrokkenheid van burgers bij landschap en landschapbeheer via een (meerjarige) campagne waarbij met vrijwillige bijdragen van automobilisten, die via de tankstations worden geïnd, een fonds wordt opgezet waaruit lokaal betrokkenen het landschap in de nabijheid van diezelfde automobilisten kunnen versterken en beheren.

2. Randen van Goud

De randen van de Deltawateren vormen één van de meest aantrekkelijke gebieden van Zeeland. De overgang van land naar water is belangrijk voor foeragerende vogels en vormen een prachtig landschap om door te fietsen en in te wandelen. Niet alleen ecologisch en toeristisch zijn de randen van spreekwoordelijk goud gemaakt, ook de innovaties in de aquacultuur vinden daar plaats. Er is sprake van concurrentie om ruimte. Het afgelopen jaar is de ZMF nadrukkelijke bezig geweest met de ontwikkelingen rond de randen van de Delta. Door de druk op de ruimte is echter niet alleen behoefte aan betrokkenheid van de verschillende stakeholders, maar dienen we met name een kader te schetsen waarbinnen de betrokken actoren een goede afweging te maken.

In 2009 zal de ZMF op een passende manier een dergelijk kader inhoud geven. Door met goede voorbeelden van ruimtelijke keuzen, inrichting en beheer te komen, willen we laten zien wat voor enorme potenties er schuilen in de randen van de Delta.

Resultaat: een wervende en verhelderende presentatie van de mogelijkheden van de randen van de Delta, waarbij de landschappelijke en ecologische waarden en potenties gecombineerd worden met economische en veiligheidsaspecten. Hierbij sluiten we zo veel mogelijk aan bij een tijd waarin de beeldcultuur steeds belangrijker wordt. Het is daarom van belang dat we met een goede verbeelding komen. We zullen vooral gebruik maken van visualisaties.

3. Ave Natura 2000

De uitvoering van Natura 2000 is in 2008 op gang gekomen. Het project Ave Natura 2000 dat in samenwerking met de andere milieufederaties wordt uitgevoerd, zal de komende tijd worden voortgezet.

Bij een groot deel van de bevolking is nog steeds onbekend wat er gebeurt met Natura 2000 en de beleidsdoelen voor natuur, én de beheersplannen. Onbekend maakt ook hier onbemind. Willen we met succes tot uitvoering van de plannen komen dan is het nodig om daarbij meer mensen te betrekken. Dit zal de steun, het draagvlak, vergroten.

Resultaat: een programma voor het creëren van draagvlak en kwaliteit van de Natura 2000 beheersplannen en de samenwerking met alle milieufederaties.

4. Streekgala

Onze Nationale Landschappen verdienen alle aandacht. Het zijn de juweeltjes van Zeeland. Misschien ook wel letterlijk, want de waardering voor het landschap uit zich niet alleen emotioneel, maar ook financieel. Via toerisme en recreatie betaalt het landschap zich in klinkende munt uit. In de twee Zeeuwse Nationale Landschappen aan de kust, is het toerisme

sterk tot ontwikkeling gekomen. Maar ook in de gemeente Borsele kan het Nationaal Landschap bijdragen aan het welzijn en de welvaart van de gemeente.

Met het streekgala willen we laten zien dat beheer via een landschapsveiling op een alternatieve manier georganiseerd kan worden, waarbij tevens de zo noodzakelijke extra financiële middelen gegenereerd kunnen worden voor onderhoud en versterking van dat landschap. Met onze aanpak wordt ook het draagvlak en de economische positie van ons prachtige landschap verbeterd.

Resultaat: de organisatie van een streekgala met een landschapsveiling in één van de Zeeuwse Nationale Landschappen.

5. Oerqualiteiten

• Nacht van de Nacht 2009

Nacht van de Nacht 2009 wordt de vijfde Nacht van de Nacht. We willen deze nacht groots uitpakken, en naast bewustwording over de waarde van duisternis voor mens en natuur bij het Zeeuwse publiek, ook gericht inzetten op het stimuleren van beleid en maatregelen m.b.t. het beperken van lichthinder en het slim belichten bij gemeenten.

Resultaat: op minimaal 10 locaties in Zeeland worden in samenwerking met andere maatschappelijke organisaties tal van activiteiten georganiseerd om de schoonheid van de nacht te vieren. Minimaal drie gemeenten hebben donkertebeleid geformuleerd.

6. Project verrommeling

Dit project komt voort uit de Campagne Zuinig op Ruimte uit 2006 en 2007 en beoogt de verrommeling van het landschap op regionale schaal te benoemen door burgers én deskundigen te betrekken, oplossingen aan te dragen voor het voorkomen en bestrijden van verrommeling, en daar draagvlak voor te vinden. Op de website www.verkniptlandschap.nl konden de burgers in 2008 verrommeling melden, waaruit een TOP 3 wordt samengesteld. In 2009 wordt geanalyseerd wat de oorzaak van en de oplossing voor deze verrommeling is.

Resultaat: Oorzaak en oplossingen voor het verrommelingsprobleem worden geformuleerd door (externe) deskundigen. Er wordt een 'Groene Peiler' gehouden om de mening van de burger over de oplossingen te vragen. Dit wordt gecommuniceerd met bestuurders en beleidsmakers om daadwerkelijk tot oplossingen te komen.

7. Nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (nWRO)

Dit project vloeit eveneens voort uit de Campagne Zuinig op Ruimte uit 2006 en 2007. Aan de hand van goede en slechte resultaten uit de periode van voor de nWRO, worden op basis van de nWRO aanbevelingen gedaan om de ruimtelijke ordening optimaal te laten verlopen. Analyse van de beleidsinstrumenten en de mogelijkheden van beleidsinstrumenten zullen inzicht moeten geven in de kansen voor inrichting van de ruimte met kwaliteit.

Resultaat: Een landelijk debat waarin de rol van de verschillende partijen (overheden en maatschappelijke groeperingen) dient uit te kristalliseren. Hieruit moet lering worden getrokken voor de betrokkenheid en inbreng van partijen in de beleidsvormingsprocessen in het kader van de nWRO.

8. Planologie

Evenals voorgaande jaren steken we veel energie in structureel en ad hoc ruimtelijk overleg en coalitievorming met maatschappelijke partijen en vrijwilligers. Samen met de achterban worden de ruimtelijke plannen in de regio's beoordeeld en als uiterste middel kan een juridische benadering worden gekozen. Meestal wordt echter in overleg met de initiatiefnemers en overheden pro-actief gewerkt om een integraal afgewogen ruimtelijk plan tot uitvoer te krijgen.

Resultaat: de ZMF werkt structureel met vijf regionale planologiewerkgroepen samen, waarbij gemiddeld twee tot vier vergaderingen per jaar worden bijgewoond en waarbij

groepen worden ondersteund. Daarnaast wordt met ad hoc-groepen of burgers samengewerkt.

9. Thijs Kramer lezing

In 2009 zal de ZMF met een groep deskundigen en relaties de tweede Thijs Kramer-lezing voorbereiden, zodat in februari 2010 een wervende lezing met vernieuwende ideeën aansluitend bij het gedachtegoed van oud-collega Thijs Kramer kan worden gehouden.

Resultaat: een concept programma voor de tweede Thijs Kramer lezing 2010.

2.2 Overige activiteiten

1. Natuur en Landschap

Natuur zit in de knel. De presentatie van Chiel Jacobusse op het symposium 'Natuurbescherming als noodzaak' van 15 oktober 2008 heeft wellicht bij velen de ogen geopend. Naast enkele positieve ontwikkelingen zien we vooral 'verlies' en 'afname'. Steeds weer blijkt dat hierop vooral reactief wordt gehandeld: verwijzend naar gortdroge regelingen uit Den Haag en Brussel wordt de natuur voorzien van stempels en 'end of pipe' oplossingen zoals natuurcompensatie. Alleen de natuur in de reservaten houdt nog moedig stand.

We lijken steeds meer uit het oog te verliezen waar het feitelijk om gaat: onze prachtige en diverse groene omgeving, het genot van een twinkelende ster of het zien van de eerste zwaluw die de zomer aankondigt. De ZMF wil de natuur haar kloppend hart teruggeven. Via publieksgerichte aanpak. Steeds weer blijkt dat mensen de natuur in hun omgeving belangrijk vinden en waarderen. De ZMF wil de burger daarmee nadrukkelijker in contact brengen.

Resultaat: Zet voor Zeeland een top 10 op van meest gewaardeerde natuurgebieden in Zeeland. In het winnende gebied wordt samen met de eigenaar/ beheerder van het gebied een excursie georganiseerd waarin deelnemers alles te weten kunnen komen over het natuurgebied. Daarnaast inventariseren we de tien belangrijkste wensen. Aan de hand daarvan maken we samen met de verantwoordelijke organisaties afspraken voor de realisatie van die wensen.

2. Nationale Landschappen

De aanpak heeft zich gericht op het benoemen, behouden en versterken van de (kern-) kwaliteiten van de Nationale Landschappen in Zeeland. De overheid stimuleert activiteiten die bij deze begrippen aansluiten. Strijdige activiteiten worden verboden en of op slimme wijze gewoon ontplooid. Daarmee geeft de overheid de regie naar de mening van de ZMF uit handen. Een regie die terug kan komen door het scheppen van de omstandigheden waarbij activiteiten, die in eerste instantie niet passen in een Nationaal Landschap, zo worden aangepast dat ze wel ontplooid kunnen worden.

Resultaat: De ZMF laat aan de hand van een initiatief zien hoe een ontwikkeling die niet passend is, passend gemaakt wordt voor uitvoering in het Nationaal Landschap.

3. Gebiedsgerichte aanpak

Een aantal gebieden in Zeeland staan door het samenvallen van een aantal ontwikkelingen en tendensen in het brandpunt van onze belangstelling. Deze zullen ook door de ZMF gebiedsgericht worden opgepakt.

- **Schouwen-Duiveland**

Op Schouwen staan de uitvoering van Plan Tureluur, de ontwikkeling van de Voordelta met een zeereservaat, Zicht op de Grevelingen, de uitwerking van de visie Van Zierik tot Zee en de verdere realisatie van de regiovisie Kop van Schouwen centraal. De ZMF zal zich o.a. vanuit de gebiedscommissie Schouwen West en het SEAP inzetten om deze trajecten zoveel mogelijk een versterking voor elkaar te laten zijn en waar mogelijk deze te laten integreren.

Resultaat: Een initiatief om de verschillende initiatieven in samenhang op te pakken zodat de gebiedsagenda overzichtelijk wordt en de streek meer betrokken is bij het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving.

- **Kanaalzone**

In de Kanaalzone wordt gewerkt aan een vervolg op het ROM-project, waarbij natuur en landschap nadrukkelijk aandacht vragen. De industriële en stedelijke ontwikkelingen dienen gepaard te gaan met een stevige groene impuls om het gebied leefbaar en aantrekkelijk te maken.

Resultaat: betrokkenheid bij het ROME-project, waarbij natuur- en landschapsversterking wordt gerealiseerd. Waar mogelijk wordt die gecombineerd met economische initiatieven.

- **Veerse Meer**

In het Veerse Meer krijgen rode ontwikkelingen op het gebied van recreatie en wonen steeds meer vorm. Woningbouw, uitbreiding jachthavens, verblijfsrecreatie, het lijkt wel of de bomen tot in de hemel groeien. Aan de andere kant echter, afgezien van houdt de groene ontwikkeling geen gelijke tred met die rode zaken. En dat was wel afgesproken in de gebiedsvisie Rondom het Veerse Meer.

Die groene impuls is zo nodig voor de kwaliteit van het gebied. De evenwichtige ontwikkeling zoals die volgt uit de doelstellingen van het Omgevingsplan moeten voor het Veerse Meer nodig uitgewerkt worden. De visie die de natuurorganisaties en recreatiesector aan het begin van het gebiedsgerichte project hebben opgesteld moet weer elan krijgen. Dit kan door meer acties op te pakken die uit die visie voortvloeien.

Resultaat: Het formuleren van drie uitvoeringsprojecten, zoveel mogelijk met andere actoren zoals gemeenten en de coalitiegenoten waarmee de visie destijds is opgesteld.

- **West Zeeuws Vlaanderen**

Het Gebiedsproject WZVI wordt getrokken door de Provincie Zeeland, de ZMF heeft een zetel in de Gebiedscommissie en in de werkgroep strategie. Het Project is inmiddels in de uitvoerende fase.

Resultaat: In 2009 wordt ten minste 2x de strategiewerkgroep bezocht. Voorafgaand aan elke vergadering van de Gebiedscommissie is er overleg tussen de betrokken partijen ('t Duumpje, ZMF en de terreinbeheerders), al naar gelang de agenda.

4. Natuurregelgeving

De natuurregelgeving van de Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000 bepaalt in belangrijke mate het beoordelingskader voor de besluiten van gemeenten en provincie bij het toelaten van nieuwe (vergunningplichtige) activiteiten. De ZMF stelt zich ten doel om via inspraakmogelijkheden, die bijvoorbeeld de Natuurbeschermingswet biedt, te zoeken naar nieuwe verbindingen tussen vergunningplichtige activiteiten en natuurbehoud en –herstel, zonder dat daarbij gebruik hoeft te worden gemaakt van juridische acties.

Resultaat: via een constructieve opstelling worden bezwaren en beroepen vermeden in minstens 2 casussen. Hierbij wordt echter ook wel iets gevraagd van initiatiefnemers.

5. Deelnemen aan 18 provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau

De ZMF neemt deel aan diverse overleggen waarbij de provincie initiatiefnemer of dossierhouder is. Het gaat om voor de provincie en ZMF relevante overleggen.

Resultaat: deelname aan 18 provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau.

3. Duurzaam waterbeheer

3.1 Projecten

1. Schoon Water Estafette

De problemen van de waterkwaliteit worden de laatste jaren steeds groter. Vervuiling van grond- en oppervlaktewater neemt nog steeds toe, evenals de algenbloei. Via de Kaderrichtlijn water (KRW) kunnen bestuurders beleid ontwikkelen om de waterkwaliteit te verbeteren. De KRW heeft er voor gezorgd dat ecologie en waterkwaliteit op de agenda staan, maar tegelijkertijd is de KRW omgeven door veel negatieve energie. De ZMF wil met de Schoon Water Estafette een aansprekende activiteit organiseren en op een positieve manier aandacht vragen voor een betere waterkwaliteit.

Resultaat: een regionale wateractiviteit met brede aandacht voor het belang van schoon water.

2. Werkgroep Schelde-Estuarium

In de Ontwikkelingsschets 2010 werd de derde vaargeulverruiming in de Westerschelde gekoppeld aan natuurherstel, en in de Scheldeverdragen met Vlaanderen is deze in steek bevestigd. Natuurherstel in de Westerschelde heeft echter een straffe maatschappelijke en politieke wind tegen gekregen. Ondanks inspanningen van de natuurbeweging, met de ZMF in een coördinerende rol, is er een sterke tendens om de koppeling tussen economische en ecologische ontwikkeling los te laten. Zonder deze koppeling (juridisch en tijdspad) zal natuurherstel moeilijk te realiseren zijn. Met het advies van de commissie-Nijpels lijkt de eerste 300 hectare ontpoldering er te zullen komen, maar een goede verdere invulling van de lange termijn visie tot 2030 (LTV) is allerm minst zeker nu het verzet op stoom is. Ook in 2009 maakt de Werkgroep Schelde-estuarium zich sterk voor de natuur in de Westerschelde.

Resultaat: We willen voorkomen dat natuurontwikkeling op de lange baan wordt geschoven door haar terug te koppelen aan de vaargeulverruiming. Daarnaast dragen we bij aan een goede invulling van de 300ha. die in het middengebied zal moeten worden gerealiseerd. De ZMF zal zich inspannen om via samenwerking ontwikkelingen te realiseren die een versterking zijn voor de streek, de bevolking, de ecologie en de economie.

3. Delta Overleg

Met het aantreden van een nieuwe coördinator ontstond in 2008 een natuurlijk moment voor evaluatie en herijking van het Delta Overleg. Door inventarisatie van behoeften en een actualisatie van de grondslagen, heeft het Delta Overleg een hernieuwde impuls gekregen en een intensievere betrokkenheid van de in het Deltagebied actieve groepen. Met frisse energie zullen wij ons inzetten voor Deltabrede zaken.

Door Rijkswaterstaat zal het eerste Natura 2000 Beheerplan voor de Deltawateren worden opgesteld. In de bestuurlijke adviesgroep zal het Delta Overleg vertegenwoordigd zijn. Afstemming binnen het Delta Overleg moet resulteren in een gecoördineerde inbreng. Naast dit overkoepelende beheerplan zijn er in 2009 diverse ontwikkelingen in de grensbekkens voorzien.

Resultaat: Versterking van het Deltaoverleg door structureel een brede representatie en inzet van de actieve groepen en organisaties in het deltagebied.

4. Volkerak-Zoommeer

Dit meer staat al enige tijd in de aandacht van de ZMF en het Delta Overleg. Verzilting met een kleine getijslag lijkt de meeste belanghebbenden de beste oplossing, maar heeft gevolgen tot ver buiten het meer zelf. Er moeten daarom nog de nodige onderhandelingen over vooral de zoetwatervoorziening gevoerd worden. Er wordt een informatieachterstand gevoeld op de Zuid-Hollandse eilanden en bij lokale natuurorganisaties, wat tot problemen kan leiden.

Resultaat: Voorkomen van vertragingen door actief te participeren in overleggen, en ook lokaal te helpen informeren.

5. Grevelingen

De ZMF beschouwt recreatie als een belangrijke economische activiteit voor de regio (zie: 'Licht op Zeeland'), en er mag verwacht worden dat we ons proactief opstellen om ontwikkelingsmogelijkheden te bieden aan de recreatie, maar dat we tegelijkertijd het natuurbelang bewaken. Binnenkort zullen een watersportvisie en de resultaten van onderzoek naar de relatie tussen recreatie en vogels in dit bekken uitkomen. Lokale organisaties hebben vooralsnog weinig vertrouwen in de ontwikkelingen. Het is zaak dit te bespreken en het vertrouwen te herwinnen.

Voor de slechte waterkwaliteit van de Grevelingen worden de komende maanden verschillende oplossingsrichtingen verkend, al dan niet in combinatie met een getijdenenergiecentrale. In 2009 kan het besluit tot een planstudie voor de Brouwersdam worden genomen. Wij willen bewerkstelligen dat daarbij rekening wordt gehouden met het natuurbelang.

Resultaat: Een eigen maar breed gedragen visie op de verschillende oplossingsrichtingen ontwikkelen en uitdragen. Bijdragen aan goede verstandhoudingen tussen partijen rond de Grevelingen.

3.2 Overige activiteiten

1. Duurzaam waterbeheer

De kwaliteit van grond- en oppervlaktewater laat nog veel te wensen over. Het Kaderrichtlijn Water (KRW) proces loopt al vele jaren volop. In 2009 moet dit leiden tot vaststelling van de stroomgebiedsbeheerplannen. Het maatschappelijk belang van de KRW voor mens en natuur is groot. In de discussie over de te nemen maatregelen dreigen vooral de losten en bedreigingen die de KRW met zich mee brengt de boventoon te krijgen. Dit zet het behalen van de boogde natuurdoelen onder druk. De ZMF blijft zich inzetten voor een goede waterkwaliteit via ondermeer de klankbordgroep Kaderrichtlijn Water voor het Scheldstroomgebied, het regioteam zuiver Zeeuws water, de werkgroep Mineralen en Middelen Meester en de betrokkenheid bij het Volkerak-Zoommeer.

Resultaat: werken aan een duurzaam waterbeleid

2. Duurzaam gebruik van de Deltawateren

De visie op het gebruik van de Deltawateren is de afgelopen tijd behoorlijk veranderd. Door de klimaatverandering, door zorgen over de kwaliteit van de natuur. Dat betekent dat het gebruik zelf nu ook aan een transitie toe is. Het gaat om het beheer en het gebruik. De schelpdiersector is een transitie in gegaan om te komen tot duurzame productiemethoden. Deze ontwikkelingen kunnen gecombineerd worden. Een nieuwe schelpbank kan bijdragen aan bestrijding van de zandhonger, een gezonde, gevarieerde, rijke natuur en een gezonde schelpdiersector. De ZMF wil dergelijke combinaties oppakken en daarmee het perspectief van de commissie Veerman, de commissie Nijpels en de Deltaraad in de praktijk brengen

Resultaat: Een initiatief dat laat zien dat met functiecombinaties de ecologie van de Delta een echte oppepper gegeven kan worden en dat de algemene doelstellingen uit het beleid ook daadwerkelijke binnen handbereik kunnen komen.

3. Deelname aan 15 provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau

De ZMF neemt deel aan diverse overleggen waarbij de provincie initiatiefnemer of dossierhouder is. Het gaat om voor de provincie en ZMF relevante overleggen.

Resultaat: deelname aan 15 provinciale overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau.

4. Communicatie

Communicatie wordt steeds belangrijker, ook voor de milieufederatie. Daarom investeert de ZMF hier fors in. De communicatiemedewerker levert ook in 2009 een structurele bijdrage op het gebied van communicatie van beleidstandpunten en projectactiviteiten van de inhoudelijk medewerkers. Daarnaast heeft zij ook een aantal (landelijke) projecten onder haar hoede. De drie centrale thema's: gezonde leefomgeving, duurzaam landelijk gebied en duurzaam waterbeheer krijgen in gelijke mate aandacht.

Communicatie zal daarnaast worden gericht op:

1. Ledenwerving

Nu de communicatiemiddelen meer en meer op orde komen, is het tijd om meer te investeren in het ledenbestand van de ZMF om zo de legitimiteit van de ZMF nog zichtbaarder te maken. Bestuur en ledenvergadering geven hier hoge prioriteit aan. Op dit moment heeft de ZMF 25 natuur- en milieuorganisaties die lid zijn en 950 individuele leden. Een aantal acties is in voorbereiding:

- Een ledenwervingplan 2009 waarin o.a. aan de orde komt:
  - Meer investeren in vrijwilligers
  - Meer investeren in jongeren door o.a. inzet van nieuwe digitale middelen zoals hyves en you-tube
  - Aantrekkelijker maken van Wantij voor leden en voor jongeren
  - We zullen ons inspannen om binnen de Delta één of twee organisaties extra aan ons te binden.
- Corporate folder ZMF
- Presentatiemateriaal ZMF

2. Huisstijl

In 2007 is het netwerk van De Provinciale Milieufederaties' gestart met een verkenning naar een uniformere huisstijl voor alle milieufederaties. Inzet was om in 2008 een nieuwe huisstijl te kunnen presenteren voor de twaalf en elke afzonderlijke milieufederatie. Het huisstijltraject heeft flink wat vertraging opgelopen en zal naar alle waarschijnlijkheid pas begin 2009 kunnen worden doorgevoerd.

Met de komst van deze nieuwe huisstijl wil de ZMF ook haar communicatiemiddelen uitbreiden en een presentatiepakket samenstellen voor publieke gelegenheden, voor een wervende folder en voor ansichtkaarten voor jongeren én voor e-cards.

3. Enkele communicatiemiddelen met hoge prioriteit

• Website

De website is toegankelijker en aantrekkelijker gemaakt, zodat de juiste informatie snel kan worden gevonden. De digitale wereld staat niet stil en dus ook de ZMF niet. Naast het up-to-date houden van de site zal de ZMF het komende jaar de website toegankelijker maken voor blinden door te voldoen aan de eisen zoals gesteld door stichting Drempelvrij. Daarnaast zijn er nog een aantal technische verbeteringen die we willen doorvoeren.

• Nieuwsbrief

Op dit moment ontvangen 280 mensen onze nieuwsbrief (veel meer dan verwacht toen we deze vorig jaar november introduceerde, streven was tussen de 150-200) dit willen we graag uitbreiden naar 350 ontvangers.

• Successenkrant

De ZMF spant zich in om ook in 2009 aansprekende resultaten te bereiken die laten zien dat de ZMF een partner is die samenwerkt om Zeeland duurzamer te maken. Die informatie willen we eind 2009 tonen in onze derde successenkrant.

5. Afsluiting

De ZMF zal zich tot het uiterste inspannen om al deze activiteiten tot een goed einde te brengen.

Mocht u behoefte hebben aan nadere informatie over specifieke onderdelen op het werkplan, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen via telefoonnummer: 0113-230075 of per mail via info@zmf.nl.

Bureau en medewerkers van de Zeeuwse Milieufederatie

Het bureau is gevestigd aan het Ravelijn de Groene Jager 5, 4461 DJ in Goes.

Telefoonnummer: 0113 – 23 00 75. E-mail: info@zmf.nl. Website: www.zmf.nl.

Tjeu van Mierlo	Directeur, Algemeen milieubeleid, Milieu & Economie, Energie, Mobiliteit tvmierlo@zmf.nl
Gijs van Zonneveld	Hoofd Groene Ruimte gvzonneveld@zmf.nl
Driek van Vugt	Gemeentelijk milieubeleid, Duurzaam bouwen, Mobiliteit dvvugt@zmf.nl
Ilse Pama	Milieu & Economie en Integraal waterbeheer ipama@zmf.nl
Melissa Ernst	Duurzame landbouw, Plattelandsvernieuwing, Energie mernst@zmf.nl
Geertje van der Krogt	Planologie gvdkrogt@zmf.nl
Annelies Luteijn	Coördinator Werkgroep Schelde-Estuarium, coördinator Delta Overleg aluteijn@zmf.nl
Janneke Donkers	Communicatie Coördinator jdonkers@zmf.nl
Lineke Keizer	Management assistent lkeizer@zmf.nl
Elly Geelhoed	Secretaresse egeelhoed@zmf.nl
Tilly Kats	Administratief/secretarieel medewerkster tkats@zmf.nl
Graciëlla van der Heyde	Administratief/financieel medewerkster gvheyde@zmf.nl
Brenda de Schipper	Administratief/financieel medewerkster bdschipper@zmf.nl